

обвинуваченого та підсудного вправі не давати показання або пояснення у справі (ст. 69 КПК України); з матеріалами кримінальної справи після закінчення попереднього слідства закон дозволяє знайомити тільки обмежене коло осіб (ст.ст. 217–218 КПК України).

Отже, дотримання, захист, повага до права кожної особи на невтручання в її особисте і сімейне життя збільшує ефективність роботи суб'єктів кримінального провадження, які провадять досудове розслідування та здійснюють правосуддя. У такому разі вони будуть служити прикладом іншим членам суспільства, і їх будуть сприймати, як захисників прав людини.

1. Лубянка: Органи ВЧК-ОГПУ-НКВД-МГБ-МВД-КГБ. 1917–1991: Справочник / Под ред. А.Н. Яковлева; авт.-сост.: А.И. Кокурин, Н.В. Петров]. – М., 2003. – С. 263–267. 2. Сивухін В.С. Конституційне право людини і громадянина на невтручання в їх особисте і сімейне життя та його забезпечення органами внутрішніх справ України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2007. – С. 3. 3. Петрухін І.Л. Личная жизнь: пределы вмешательства. – М.: Юрид. лит., 1989. – С. 7. 4. Малеш Н.С. Охрана прав личности советским законодательством. – М., 1985. – С. 125. 5. Конституційне право України: Підручник / За заг. ред. В.Ф. Погорілка. – К., 1999. – С. 275. 6. Денисов А.И. Общая система социалистической демократии. – М., 1975. – С. 176. 7. Петрухін І.Л. Цит. работа. – С. 16–17. 8. Тертишник В.М. Гарантії істини та захисту прав і свобод людини в кримінальному процесі: Монографія. – Д., 2002. – С. 344. 9. Москалькова Т.Н. Уважение чести и достоинства личности как принцип советского уголовного процесса: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М, 1988. – С. 6–8.

М. В. АНЧУКОВА

ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВТРУЧАННЯ В ДІЯЛЬНІСТЬ ЗАХИСНИКА ЧИ ПРЕДСТАВНИКА ОСОБИ (ст. 397 КК УКРАЇНИ)

Анализируется уголовно-правовая защита деятельности защитника. Проведен анализ практики применения действующего законодательства. Раскрыты различные подходы к понятию «адвокатская тайна», дан их анализ.

This article is devoted to the analysis of criminal and legal protection activities of the defender. The analysis of application of existing legislation. Revealed different approaches to the concept of «advocate secrets», given its analysis.

Розвиток кримінального законодавства України характеризується тенденцією до більш ефективної кримінально-правової охорони суспільних відносин та соціальних благ. Не є виключенням відносини, котрі складаються у галузі правосуддя. Чинний Кримінальний кодекс містить розділ XVIII Особливої частини КК, в якому передбачена відповідальність за діяння, які посягають на інтереси право-

© АНЧУКОВА Марина Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

суддя, причому, ці злочини порушують нормальну діяльність не тільки судової влади, а й органів, що сприяють процесуальній діяльності з виконання судом функції правосуддя (органи прокуратури, досудового слідства та дізнання), а також тих органів, які виконують винесені судами вироки, рішення, ухвали та постанови.

Усі передбачені у Розділі XVIII Особливої частини КК злочини, виходячи з їх безпосередніх об'єктів, можуть бути класифіковані на певні групи. Однією з таких груп є злочини, які посягають на конституційні принципи діяльності органів дізнання, досудового слідства, прокуратури й суду¹, серед яких науковий інтерес викликає ст. 397 КК «Втручання в діяльність захисника чи представника особи.

Ця кримінально-правова норма є новелою для вітчизняного законодавства, КК УРСР 1960 р. його не містив. Однак пояснити її появу нескладно. Проблема збереження адвокатської таємниці не нова, але, як і раніше, актуальна. Незважаючи на законодавче закріплення багатьох основних положень, що визначають статус адвокатської таємниці в системі гарантій адвокатської діяльності, на практиці все ще зустрічаються випадки порушення даного права, не кажучи вже про питання морального порядку, які виникають при зіткненні з даним явищем².

Ще у 1997 р. О. Яновська наполягала передбачити в Кримінальному кодексі відповідальність за порушення адвокатської таємниці для справжнього забезпечення прав підозрюваного, обвинуваченого і підсудного на захист, встановленого ст. 63 Конституції України. За аналогією із ст. 181 КК УРСР 1960 р. «Розголошення даних попереднього слідства або дізнання» автор пропонував редакцію цієї статті наступного змісту: «Порушення адвокатської таємниці особою, яка проводить дізнання, слідчим, прокурором, суддею, адвокатом, адміністрацією ізоляторів тимчасового тримання затриманих, місць попереднього ув'язнення чи वि-правно-трудоуних установ, - карається...»³.

Законодавець України урахував пропозиції представників вітчизняної адвокатури і в ч. 1 ст. 397 чинного КК України йдеться про «вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці...». Частина 2 передбачає відповідальність за «ті самі дії, вчинені службовою особою з використанням свого службового становища...». Відповідно до ст. 397 КК України потерпілим від злочину є захисник та представник особи.

Захисником згідно із ст. 44 КПК України є особа, уповноважена здійснювати захист прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого та надавати їм необхідну юридичну допомогу при провадженні у кримінальній справі.

Представником у суді може бути адвокат або інша особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність і належно посвідчені повноваження на здійснення представництва в суді (ст. 40 ЦПК України). Законні представники – батьки, опікуни, піклувальники даної особи або представники тих установ і організацій, під опікою чи опікуванням яких вона перебуває (п. 10 ст. 32 КПК України).

Злочин, передбачений ст. 397 КК України, із формальним складом. Він визнається закінченим із моменту вчинення хоча б однієї з дій, які виявляються у втручанні в будь-якій формі в правомірну (законну) діяльність захисника чи представника особи. Це здійснюються шляхом: а) вчинення в будь-якій формі пере-

шкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги; б) порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці.

Вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги припускає створення таких умов, які перешкоджають захисникові чи представнику особи надавати ефективну правову допомогу. Ці перешкоди можуть створюватися шляхом застосування психічного або фізичного впливу щодо захисника чи представника (погрози, залякування, підкуп, відмова в наданні необхідних матеріалів, документів або іншої інформації, незаконне позбавлення права здійснювати захист чи представляти інтереси клієнта в процесі тощо). Форми (усна, письмова) та способи такого втручання можуть бути різними: прохання, обіцянки різних вигід, рекомендації, вказівки, вимоги, розпорядження, залякування тощо⁴.

Порушення встановлених законом гарантій діяльності захисника і представника та професійної таємниці полягає у недотриманні посадовими та іншими особами гарантій, спеціально передбачених законом для забезпечення належного виконання захисту і представництва. Наприклад, заборонено: допитувати як свідка адвоката, його помічника, службових осіб і технічних працівників адвокатських об'єднань з питань, які становлять адвокатську таємницю; інших фахівців у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги, з приводу того, що їм довірено або стало відомо при здійсненні професійної діяльності; представника потерпілого про обставини, що стали йому відомі при наданні юридичної допомоги (ст. 69 КПК України); вносити подання чи виносити окрему ухвалу суду щодо правової позиції адвоката у справі (ст. 10 Закону України «Про адвокатуру»). До таких дій відносять і несвоєчасне надання підозрюваному, обвинуваченому, підсудному побачення з захисником, безпідставне обмеження захисника в часі, необхідному для ознайомлення з матеріалами кримінальної справи, тощо⁵.

Є випадки безпідставного усунення адвокатів від здійснення захисту, вилучення у них документів, що становлять адвокатську таємницю, зняття інформації із засобів зв'язку за допомогою технічних засобів в адвокатських об'єднаннях тощо, що і слід розглядати як порушення прав людини. Так, в Постанові №5-Ін 97 Пленуму Верховного Суду України від 8 травня 1997 р. зазначено, що слідчим було необгрунтовано усунуто від участі у справі захисників-адвокатів, що, по суті, призвело до порушення права громадянина М. на захист⁶.

У заяві президії Кримської колегії адвокатів від 24 березня 1998 р. до засобів масової інформації АРК зазначалось, що працівник прокуратури республіки примушував адвоката К. порушити адвокатську таємницю з застосуванням фізичної сили, а прокурором м. Алушты адвокат Г. не був допущений до участі в процесуальних діях. Подібні випадки мали місце в Запорізькій та Донецькій областях, про що повідомлялось на з'їзді адвокатів України⁷.

Слідчі та працівники УБОЗ ГУ МВС України м. Києва у травні 2000 р. намагались здійснити виїмку документів, що відносяться до предмету адвокатської таємниці, а в адвоката А. був здійснений обшук у житловому приміщенні та вилучені документи, що склали предмет адвокатської таємниці. Подібне було вчинено працівниками прокуратури Київської області у адвоката М⁸.

Відповідно до заяви адвокатів Д., У. та Ш. до прокурора Рівненської області слідчим СВ «ОЗ» СУ УМВС України в Рівненській області Ф. під час обшуку ви-

лучено велику кількість документів та предметів, які містять відомості, одержані адвокатами та юристами ТзОВ «Західноукраїнський юридичний альянс» при здійсненні своїх професійних обов'язків. Хоча особам, які проводили обшук адвокатів Д., Ш. та У. надавались оригінали договорів оренди приміщення у ТзОВ «Західноукраїнський юридичний альянс», а також статут товариства, відповідно до якого основними видами діяльності його є юридичні та адвокатські послуги. При цьому даним особам наголошувалось, що проведенням обшуку та вилученням документів вони порушать встановлені законом гарантії діяльності захисників чи представників особи по наданню правової допомоги⁹.

У науковій літературі неодноразово наголошувалося, що непоодинокі випадки прослуховування розмов адвокатів з обвинуваченими під час гарантованого віч-на-віч побачення, телефонних розмов адвокатів, порушується заборона допиту їх як свідків з обставин, що становлять адвокатську таємницю¹⁰. Мають місце випадки особистого огляду адвокатів та їх речей при відвідуванні клієнтів, які утримуються в слідчих ізоляторах, обшуків у приміщеннях, в яких адвокат здійснює надання правової допомоги та їх житлі з вилученням документів, що становлять професійну таємницю¹¹.

Порушенням встановлених законом гарантії діяльності та професійної таємниці захисника чи представника особи визнаються будь-які протиправні діяння, які можуть полягати: в проханні, вимозі чи примушуванні надання відомостей, що складають адвокатську таємницю, у порушенні порядку призначення захисника або допуску представника до участі за справою, у необґрунтованій забороні використання науково-технічних засобів під час провадження слідчих дій, у відмові в наданні доказів тощо¹². За таких умов не може бути надана правова допомога, гарантована ст. 59 Конституції України. Порушення принципу конфіденційності призводить до невиконання обов'язку не погіршувати становище підзахисного при використанні адвокатом своїх повноважень, до порушення конституційного права на захист.

Значення правового інституту адвокатської таємниці важко переоцінити. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права в ст. 14 проголошує права кожної людини в разі її обвинувачення у вчиненні протиправного діяння. Серед цих прав одним із визначальних є право людини «...захистити себе особисто або за допомогою обраного нею захисника...»¹³. При цьому кожна людина може розраховувати на те, що повідомлене нею захиснику за жодних обставин не буде розголошено. З цього положення можна зробити висновок, що збереження таємниці спілкування людини із захисником, тобто збереження адвокатської таємниці, є одним із основних невід'ємних прав людини. Принцип конфіденційності закріплений і в Правилах адвокатської етики, прийнятих 1 жовтня 1999 р., де в ст. 9 п. 6 передбачено: «Розголошення відомостей, які становлять адвокатську таємницю, забороняється при будь-яких обставинах, включаючи незаконні спроби органів дізнання, попереднього слідства та суду допитати адвоката про обставини, що становлять адвокатську таємницю»¹⁴. Стаття 9 Закону України «Про адвокатуру» містить імперативне правило: «Адвокат зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю». Наполягаючи на обов'язковому дотриманні принципу охорони адвокатської таємниці, необхідно точно визначити її межі, коло відомостей, що підпадають під поняття адвокатської таємниці, тобто визначити її предмет. Згідно зі ст. 9 Закону України «Про адвокатуру» предметом адвокатської таємниці є «питання, з яких громадянин чи юридична особа зверталась до адвоката, суть консультацій,

порад, пояснень та інших відомостей, отриманих адвокатом при здійсненні своїх професійних обов'язків».

Адвокатська таємниця виникає незалежно від джерела отриманих відомостей. Інформація може надходити від осіб, котрі у справі не беруть участі, але з якоїсь причини звернулися за порадою з питання, пов'язаного із спірною правовою ситуацією. Дані можуть виходити від довірителя під час ведення адвокатом його справи. Нарешті, джерелом поінформованості про обставини, що мають значення для справи, можуть бути письмові матеріали, отримані на запит адвоката в порядку ст. 6 Закону України «Про адвокатуру».

Виходячи зі ст. 9 Закону України «Про адвокатуру» можна зробити висновок, що початковим моментом таємниці є отримання адвокатом будь-якої інформації від громадянина чи юридичної особи. Взагалі, сам предмет адвокатської таємниці становлять питання, що безпосередньо обговорюються, суть отриманих від адвоката консультацій, порад і пояснень, а також будь-які інші відомості, отримані адвокатом у результаті спілкування з клієнтом.

Водночас дискусійними залишаються питання: 1) чи входить до предмету адвокатської таємниці сам факт звернення особи за наданням юридичної допомоги; 2) чи включаються до нього лише відомості, несприятливі для клієнта, чи взагалі будь-які відомості і т.ін.¹⁵ Як вважає В. Король, «предметом адвокатської таємниці є факт звернення до адвоката, питання, з якими громадянин чи юридична особа звертались до нього, суть консультацій, порад, роз'яснень та будь-яка інша інформація, що стосується юридичної допомоги»¹⁶. С. Логінова розглядає адвокатську таємницю у двох аспектах, а саме як таємницю клієнта (факт та мотиви звернення, відомості про особисте життя тощо, що не можуть бути розголошені без дозволу клієнта) та таємницю адвоката (умови договору, суть консультацій, порад та роз'яснень, зміст правових документів, що складені адвокатом, відомості з матеріалів справи тощо). «Таємниця клієнта є визначальною, оскільки, в широкому розумінні, і таємниця адвоката є таємницею клієнта»¹⁷.

Дискусійним в науці є питання про те, чи включаються в предмет адвокатської таємниці лише відомості, несприятливі для клієнта, чи взагалі будь-які відомості. На думку А. Ципкіна, предмет адвокатської таємниці становлять лише факти, які викривають особу у вчиненні злочину, або взагалі несприятливі для неї¹⁸. Д. Ватман стверджує, що поняття адвокатської таємниці охоплює не лише інформацію, що погіршує становище обвинуваченого, а й усі дані, які з тих чи інших міркувань він розраховував приховати від органів дізнання, слідства й суду¹⁹. З точки зору Н. Таварткіладзе, коло відомостей, що охоплюються поняттям «адвокатська таємниця», не обмежується фактами, не сприятливими для клієнта. До них можуть бути віднесені й інші дані, які клієнт з будь-яких причин не бажає зробити предметом судового дослідження. Використання такої інформації захисником на досудовому слідстві та в суді може мати місце, виходячи з інтересів справи, що не завжди збігатиметься з бажанням підзахисного, проте не може суперечити його законному інтересу.

Встановити перелік всіх відомостей, які можуть бути одержані адвокатом у процесі виконання своїх професійних обов'язків, неможливо. Тому слід обмежитися ознакою предмета - будь-які відомості, які стали відомі адвокату у зв'язку із здійсненням правозахисної діяльності. «Діючи в інтересах клієнта, адвокат інформує його про відомості, які стали йому відомі у зв'язку з виконанням доручення. Тому професійна таємниця адвоката стає відомою і клієнту, а отже, і його

таємницею. Аналогічно таємниці клієнта, довірені адвокату, стають таємницями останнього. У всякому разі суб'єктом охорони таємниці клієнта завжди буде адвокат». Крім того, Н. Таварткіладзе вважає, що виникнення обов'язку щодо збереження таємниці клієнта пов'язане з моментом звернення особи до адвоката за наданням правової допомоги незалежно від прийняття доручення²⁰.

І. Гловацький наполягає, що законодавець, визначаючи поняття адвокатської таємниці, мав на меті будь-які відомості, незалежно від того, негативну чи позитивну роль вони могли відіграти. Головне при цьому - виходити з того, чи мав намір і бажання підзахисний розголошувати такі відомості²¹. Н. Обрізан цілком слушно зазначає, що предметом адвокатської таємниці «охоплюються всі відомості, які стали відомі адвокату від клієнта у процесі розслідування справи. Вже з моменту звернення особи до адвоката-захисника у останнього виникає обов'язок щодо дотримання конфіденційності. І основним є не характер інформації, не її позитивність чи негативність для клієнта, а намір і бажання клієнта розголосити цю інформацію»²². У зв'язку з цим слід погодитися із М. Барщевським, що з моменту, коли клієнт переступив поріг юридичної фірми або бюро, все, що там відбулося, є предметом адвокатської таємниці²³. С. Черноченко висловив думку, що предметом адвокатської таємниці охоплюються і випадки спілкування адвоката з клієнтом з приводу гонорару. Висловлюючи власну позицію з цієї тези В. Хабібуллін слушно зауважує, що питання гонорару не мають жодного зв'язку із суттю самої кримінальної справи, а тому не охоплюються адвокатською таємницею²⁵.

Одним із прикладом вдосконалення правової регламентації змісту предмета адвокатської таємниці є проект змін та доповнень до Закону України «Про адвокатуру». У ст. 9 цього законопроекту зазначено, що адвокатською таємницею є: 1) інформація про клієнта та третіх осіб, що стала відома адвокату у зв'язку зі здійсненням адвокатської діяльності; 2) факт звернення клієнта до адвоката або адвокатського утворення; 3) суть доручення чи питання, з яким клієнт звертався до адвоката (адвокатського утворення), суть консультацій, порад, роз'яснень, наданих адвокатом (адвокатським утворенням), складені документи правового характеру, всі матеріали, що складають адвокатське дос'є, інформація, яка зберігається на електронних носіях, та будь-які документи і відомості, одержані адвокатом при здійсненні адвокатської діяльності; 4) зміст договору про надання правової допомоги; 5) документи, передані адвокату клієнтом; 6) інші відомості, пов'язані з наданням адвокатом правової допомоги²⁶.

Строк зберігання відомостей, які стали відомі адвокату у зв'язку з наданням ним юридичної допомоги, законом не визначений. З цього випливає, що адвокат повинен зберігати довірену йому таємницю не лише під час ведення справи, але й після її закінчення, незалежно від стадій процесу, в яких брав участь адвокат, а також від мотивів, за якими доручення за бажанням клієнта чи з ініціативи адвоката було припинено.

Стаття 10 Закону «Про адвокатуру» серед гарантій прав, честі і гідності адвоката, які охороняються законом, передбачає таке положення: «Документи, пов'язані з виконанням адвокатом доручення, не підлягають оглядові, розголошенню чи вилученню без його згоди». Частина 10 ст. 48 КПК України відтворює цю норму і називає, крім того, можливих суб'єктів порушення адвокатської таємниці. Це особа, яка проводить дізнання, слідчий, прокурор, суддя». У даному аспекті залишається актуальним висловлювання А.Ф. Коні, котрий зазначав:

«Між захисником і тим, хто в тривозі і тузі від обвинувачення, звертається до нього в надії на допомогу, встановлюється тісний зв'язок довіри і ширості. Захиснику відчиняються схованки душі, йому намагаються роз'яснити свою винуватість або пояснити своє падіння ... такими подробицями особистого життя і сімейного побуту, стосовно котрих сліпа Феміда повинна бути і глухою»²⁷.

Відповідальність за ст. 397 КК можлива лише за умови, якщо втручання було незаконним, а діяльність захисника (представника), в яку втручаються, напроти, – була законною.

Діяльність захисника чи представника, у здійсненні якої винний незаконно втручається, має бути пов'язана з наданням особі правової допомоги, бо втручання в іншу діяльність (наприклад, наукову, педагогічну тощо) не утворює складу злочину, передбаченого ст. 397 КК.

За ч. 2 ст. 397 КК караються ті самі дії, вчинені службовою особою з використанням свого службового становища. Якщо зазначені дії: а) або спричинили тяжкі наслідки; б) або вчинені працівником правоохоронного органу – вони утворюють сукупність злочинів і у першому випадку кваліфікуються за ч. 2 ст. 364 та ч. 2 ст. 397 КК, а, у другому – за ч. 3 ст. 364 та ч. 2 ст. 397 КК. Якщо такою службовою є особа, що провадить дізнання, досудове слідство, прокурор або суддя, а втручання в діяльність захисника призводить до порушення права на захист підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного, вчинене слід кваліфікувати ще й за ст. 374 КК²⁸.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом. Суб'єкт злочину за ч. 1 ст. 397 КК – фізична особа, яка досягла 16-річного віку, а за ч. 2 ст. 397 КК – спеціальний суб'єкт – лише службова особа.

Слід звернути увагу, що кримінальне законодавство багатьох зарубіжних країн різних правових систем не містить норм, покликаних охороняти від незаконного втручання діяльність захисника або представника особи. Як приклад можна навести КК Австрії²⁹, КК Болгарії³⁰, КК Данії³¹, КК Іспанії³², КК Китаю³³, КК Польщі³⁴, КК ФРН³⁵, КК Швейцарії³⁶.

Модельний кодекс для країн-учасниць Співдружності Незалежних Держав від 17 лютого 1996 р., як рекомендаційний акт, також не передбачив такої норми³⁷. Подібні положення не містять КК Російської Федерації³⁸, КК Республіки Білорусь³⁹, КК Латвії⁴⁰, КК Таджикистану⁴¹ та кримінальні закони деяких інших країн – колишніх республік СРСР. Кодекси зазначених країн містять розділи, глави чи групи статей, котрі регламентують злочини проти правосуддя, однак законодавці цих країн не передбачили кримінальної відповідальності за втручання у діяльність захисника або представника особи.

Таким чином, кримінально-правова охорона діяльності захисника або представника особи, котра передбачена законодавством України, свідчить, з одного боку, про актуальність проблеми забезпечення незалежності професійної діяльності зазначених категорій осіб у нашій державі, а з іншого боку, про індивідуальність підходу до її вирішення вітчизняним кримінальним законом порівняно із зарубіжними країнами, кримінальні кодекси, яких не містять подібної норми.

1. *Кримінальне право України. Особлива частина* / За ред. М.І. Бажанова, В.В.Сташиса, В.Я. Тація. – К., 2001. – С. 415. 2. *Яновська О.Г.* Адвокатура України: Навч. посібник. – К., 2007. – С. 95. 3. *Яновська О.Г.* Адвокатська таємниця як правова гарантія адвокатської діяльності // *Право України.* – 1997. – № 2. – С. 36.

4. *Кримінальний кодекс України*: Науково-практичний коментар: Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Х., 2006. – С.120.
5. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Під заг. ред. Потебенька М.О., Гончаренка В.Г.* – К., 2001. – У 2-х ч. – Особлива частина. – С. 819.
6. Постанова №5-Іп-97 Пленуму Верховного Суду України // Адвокат. – 1998. – № 2. – С. 61–62.
7. Лист Президії Кримської колегії адвокатів до засобів масової інформації // Адвокат. – 1998. – № 2. – С. 27–28.
8. *Логінова С.М.* Правове забезпечення адвокатської таємниці у кримінальному судочинстві // Наукові записки. Серія «Право». – Острог, 2002. – С. 257.
9. Адвокати на Рівненщині скаржаться на незаконний обшук та виймку документів [Електронний ресурс] // <http://www.Helsinki.org.ua/index.php?id=1207740775>
10. *Логінова С.М.* Цит. праця. – С. 257.
11. *Хабібуллін В.* Забезпечення охорони адвокатської таємниці // Адвокатура. – 2006. – № 6. – С. 156.
12. *Кримінальний кодекс України*: Науково-практичний коментар: Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Вид. третє, переробл. та доповн. – С. 1066–1067.
13. *Права людини: Міжнародні договори України.* – К., 1992. – С 42–43.
14. *Правила адвокатской этики* // Бюл. Минюста Украины. – 2001. – № 2. – С. 154.
15. *Хабібуллін В.* Предмет адвокатської таємниці // Адвокатура. – 2006. – № 5. – С. 163–165.
16. *Король В.В.* Засада гласності кримінального судочинства України: поняття, зміст, підстави, обмеження. – Івано-Франківськ, 2003. – С. 104.
17. *Логінова С.М.* Адвокатська таємниця: теорія і практика: Автореф. дис... канд. юрид. наук. – К., 2002. – С. 13.
18. *Цыткин А. Л.* Адвокатская тайна. – Саратов, 1947. – С. 22.
19. *Ватман Д. М.* Адвокатская этика. – М, 1977. – С.44.
20. *Таварткіладзе Я.М.* Етичні основи діяльності адвоката-захисника: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – О., 2003. – С. 12.
21. *Гловацький І. Ю.* Діяльність адвоката-захисника у кримінальному процесі. – К., 2003. – С. 314.
22. *Обризан Н.* Адвокатська таємниця у кримінальному процесі // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 6. – С. 146.
23. *Барцєвський М.Ю.* Адвокатская этика. – Самара, 1999. – С. 51.
24. *Чорнооченко С.І.* Забезпечення таємниці особистого життя громадян: цивільно-правові аспекти // Захист соціальних прав людини і громадянина в Україні: проблеми юридичного забезпечення. Матеріали науково-практичної конференції 30 січня 2003 р. – К, 2003. – С. 64.
25. *Хабібуллін В.* Предмет адвокатської таємниці. – С. 164.
26. Зміни та доповнення до Закону України від 19 грудня 1992 року № 2887-ХІП «Про адвокатуру» // Адвокат. – 2005. – № 10.
27. *Кони А.Ф.* Собрание сочинений: В 8-ми т. – М., 1967. – Т. 4. – С. 53–54.
28. *Кримінальний кодекс України*: Науково-практичний коментар: Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – С. 1066–1067.
29. *Уголовный кодекс Австрии / Пер. с нем.* – М., 2001. – 144 с.
30. *Уголовный кодекс Республики Болгария / Ред. кол.: А.И. Лукашов (науч. ред.) и др.; Пер. с болг. Д.В. Милушев, А.И. Лукашов; Вступ. ст. Й.И. Айдаров.* – Мн., 2000. – 192 с.
31. *Уголовный кодекс Дании / Под ред. С.С. Беляева.* – М., 2001. – 172 с.
32. *Уголовный кодекс Испании / Пер. с исп. В.П. Зыряновой и Л.Г. Шнайдер. Под ред. и с предисл. Н.Ф. Кузнецовой и Ф.М. Решетникова.* – М., 1998. – 218 с.
33. *Ахметишин Х.М., Ахметишин Н.Х., Петухов А.А.* Современное уголовное законодательство КНР. – М., 2000. – 432 с.
34. *Уголовный кодекс Республики Польша / Пер. с польск. Барилович ДА. и др.; Под общ. ред. Н.Ф. Кузнецовой.* – Мн., 1998. – 128 с.
35. *Уголовный кодекс ФРГ / Пер. с нем.* – М., 2001. – 208 с.
36. *Уголовный кодекс Швейцарии / Пер. с нем.* – М., 2000. – 138 с.
37. *Модельный кодекс для країн-учасниць Співдружності [Електронний ресурс]* // <http://>

www.mpa.ru:8080/info/docs.php 38. Уголовный кодекс Российской Федерации (по состоянию на 1 мая 2006 года). – М., 2006. – 256 с. 39. Уголовный кодекс Республики Беларусь. – 2-е изд., доп. – Мн., 2001. – 230 с. 40. Уголовный кодекс Латвийской Республики / Научн. ред. и вступ. статья А.И. Лукашова и Э.А. Саркисовой. Перевод с латышского А.И. Лукашова. – СПб., 2001. – 313 с. 41. Уголовный кодекс Республики Таджикистан / Принят Законом Республики Таджикистан от 21 мая 1998 года «О принятии Уголовного кодекса Республики Таджикистан». Введен в действие 1 сентября 1998 года Постановлением Парламента Таджикистана / Предисловие А.В. Федорова. – СПб., 2001. – 410 с.

Л. І. ШЕХОВЦОВА

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 117 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Обоснована актуальность и важность для уголовно-правовой науки рассмотрения вопроса о проблемах применения ст. 117 УК Украины и его значение для правоприменительной деятельности. Внесены предложения по усовершенствованию уголовного законодательства Украины относительно такого преступления, как убийство матерью своего новорожденного ребенка.

The topicality of the question concerning the application of Article 117 of the CC of Ukraine and its importance for the criminal-law science as well as its significance for law-application activities are grounded in this article. On the basis of the analysis of this question there have been made scientifically grounded proposals aimed at the improvement of the criminal legislation of Ukraine dealing with such a crime as a murder of a new-born baby by its mother.

Кримінальний Кодекс (далі – КК) України у ст. 117 передбачає кримінальну відповідальність за умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини: «Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини під час пологів або відразу після пологів – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк»¹.

Об'єктом злочину є життя новонародженої дитини. Потерпілим від цього злочину може бути лише власна новонароджена дитина матері. Об'єктивна сторона злочину характеризується: 1) діянням – посяганням на життя новонародженої дитини, яке може проявлятися як у діях (удушення, втоплення, нанесення ударів і т.п.), так і шляхом бездіяльності (відмова від годування, залишення дитини на морозі і т.п.); 2) наслідками у вигляді її смерті; 3) причинним зв'язком між зазначеним діянням та наслідком, а також 4) часом і певною обставиною – це діяння може бути вчинено лише під час пологів або відразу після пологів.

Суб'єктом злочину може бути лише мати потерпілої дитини, яка є осудною і на момент вчинення злочину досягла 14-річного віку. Суб'єктивна сторона складу злочину вбивства матір'ю своєї новонародженої дитини характеризується умисною виною. Умисел при цьому може бути як прямий, так і непрямий. Це означає, що жінка усвідомлює суспільну небезпечність своїх дій (бездіяльності), пе-